1

Nevėjuotą liepos dieną dūmai kyla tiesiai aukštyn. Į salą atplukdomas pastorius Johanesas Malmbergetas ir čia jį pasitinka žvejys bei ūkininkas Hansas Bariojus, teisėtas salos savininkas ir vienintelės joje esančios šeimynos galva. Stovėdamas išsilaipinimo vietoje, kurią iš pakrantės akmenų padirbo protėviai, jis stebi artėjančią grakščią keturirklę valtį, plačias vilnijančias irkluotojų nugaras ir už jų kepurių su snapeliais besišypsantį neseniai nuskustą pastoriaus veidą. Kai jie priplaukia gana arti, jis sušunka:

– Taigi, taigi, atvyksta ponai.

Pastorius valtyje atsistoja ir, žvilgsniu permetęs akmens pakrantę bei pievas, besidriekiančias link namų, stovinčių mažame medžių guotelyje, įsiklauso į kirų klyksmus ir juodnugarius*, kurie ant kiekvieno kauburio krykia tarsi kitoniškos žąsys, į kirles ir oriai styplinėjančius balų paukščius, varpančius sniego baltumo krantus, užlietus saulės šviesos.

* Balnotasis kiras.

Bet, išlipęs iš valties ir nusvirdenęs kelis žingsnius molu, jis išvysta tai, ko dar nėra regėjęs – savo paties gimtąjį kaimą, prigludusį prie kalnų pagrindinėje Hovediojos saloje, taip, kaip šis atrodo iš Bariojos salos: Verslovę ir namukus, ūkius, miško rėžius ir valčių flotilę.

– Tik paveizėk, koks mažas, vos gali įžiūrėt namus.

Hansas Bariojus atsako:

– O, juos galiu įžiūrėt aiškiai.

– Tavo akys geresnės už mano, – sako pastorius, spitrėdamas tolyn į bendruomenę, kur triūsė pastaruosius trisdešimt metų, bet nėra dar jos matęs iš tokio patrakusio taško.

– Taip, tamsta niekad nebuvai čia anksčiau.

– Juk tai kelios valandos kelio irkluojant.

– Argi tamsta neturi burių? – klausia Hansas Bariojus.

– Dabar vėjas nuščiuvęs, – sako pastorius, žvilgsnį nuolat sukdamas namų pusėn, nes iš tikro tai jis mirtinai bijo jūros ir dabar, kuo ramiausiai perplaukęs ir likęs gyvas, stovi virpantis ir sudirgęs.

Irkluotojai, atsukę nugaras, išsitraukė pypkes ir susėdę rūko. Pastorius pagaliau gali paspausti Hansui Bariojui ranką ir tučtuojau pastebi visą šeimyną, nusileidusią iš namų: senąjį Hanso tėvą Martiną, pasimirus žmonai našlaujantį jau varganus dešimtį metų, netekėjusią ir gerokai jaunesnę Hanso seserį Barbrą. Ir saloje viešpataujančią moterį Mariją, laikančią už rankos trejų metų Ingridą, visi pasipuošę geriausiais drabužiais, kaip pripažįsta patenkintas pastorius, jie turbūt pamatė valtį, kai ji apiplaukė

Oterholmeno salelę, kuri šią akimirką tik šiauriau juoduojanti skrybėlė jūroje.

Jis pasuka link mažojo būrelio, stabtelėjusio ir subedusio žvilgsnius į žolę, ir spaudžia kiekvienam iš jų ranką, bet nė vienam neateina į galvą pakelti akių, net senajam Martinui, šis nusitraukęs nuo galvos raudoną megztą kepurę, ir galiausiai stovi Ingrida, kurios rankos, kaip pastebi pastorius, yra švarios ir baltos, netgi be gedulo juostelių panagėse ir nenukramtytais, bet trumpai apkirptais nagais, bei turi smulkias duobutes ten, kur, atėjus laikui, išlįs krumpliai. Jis stovi laikydamas tą mažytį stebuklą ir mąsto, kad netrukus ji virs sunkiai plušančios moters ranka, gyslota, žemių spalvos ir su nuospaudomis, vyriška ranka, pliauska, kuria anksčiau ar vėliau čia virsta visos rankos, jis sako:

– Štai ir tu, mažoji bičiule, ar tiki Dievą?

Ingrida neatsako.

– Aišku, ji tiki, – sako Marija, kuri pirmoji pažvelgia tiesiai į svečią. Bet staiga jis, padaręs vėl tą patį atradimą, energingai žengia kelis žingsnius aukštyn kalva pro valčių pašiūrę, kraštovaizdyje kyšančią lyg laiptelį, ten regimumas dar geresnis.

– Kad tave šimts, matau ir pastoriaus sodybą.

Hansas Bariojus, eidamas pro šalį, sako:

– O iš čia tamsta pamatysi bažnyčią.

Pastorius atskuba iš paskos ir sustojęs grožisi baltinta bažnyčia, regima lyg blyškus pašto ženklas; palindęs po juodais kalnais, kuriuose sniego dėmės panašios į dantis išpuvusiuose nasruose.

Jie toliau lipa aukštyn kalbėdamiesi apie krikštynas ir žuvį, ir pūkus, ir pastorius aiškiai gėrisi Bariojos sala, kuri, žvelgiant iš namų, panaši į juodą akmenį horizonte, bet, pasirodo, yra žalių žaliausias sodas, ko jis negali nepripažinti Dievo akivaizdoje, tikriausiai tokios yra ir daugelis čia esančių salų, tik su viena ar dviem gyvenančiom šeimom: Stangholmenas, Sveinsioja, Liutveris, Skarvenas, Mosveris, Havsteinas, – kiekvienoje po saujelę žmonių, dirbančių plonytį žemės sluoksnį ir žvejojančių jūros gelmėse, ir gimdančių vaikus, kurie užauga ir dirba tą pačią žemę, ir žvejoja tose pačiose gelmėse; šis krantas nėra nederlingas ir atšiaurus, bet – perlų vėrinys ir auksinė grandinėlė, kaip jis pratęs pabrėžti savo pamoksluose, kurie atsirado iš didžiausio įkvėpimo. Klausimas, kodėl jis čia nesilanko dažniau?

Ir atsakymas yra jūra.

Pastorius yra sausumos gyventojas, o tik kelios dienos per metus būna kaip ši, jis jos laukė visą vasarą. Bet jį, čia stovintį prie žole apaugusio įvažiavimo į šieninę ir žvelgiantį į savo amžinąją parapiją, kurioje Dievas išsilaikė nuo viduramžių, užklumpa ir beveik erzina, kad jis iki šiol nežinojo, kaip ji atrodo, tarytum visus šiuos metus akis dengė šydas ar jis būtų tapęs visą gyvenimą trunkančios apgavystės auka, ir tai susiję ne vien su parapijos dydžiu, bet ir su dvasiniu jo triūsu, kuris, galimas dalykas, ir ne ką didesnis?

Laimė, mintis labiau raminanti nei grėsminga, metafizika, pagimdyta jūros, kur visi nuotoliai meluoja, ir vėl jis vos neiškrypo iš vėžių, bet štai ateina šeimyna, senasis su

megzta kepure ant galvos, tiesiai už jo aukštaūgė Marija ir kresna Barbra, kurios pastorius kitados nesugebėjo konfirmuoti dėl įvairiausių ir gana neaiškių priežasčių, Dievo romusis vaikas jūros salelėje, kuri, taigi, pasirodo, besanti brangakmenis.

Jis imasi su jais aptarinėti būsimą krikštą, trejų metų amžiaus Ingridos ilgais, deguto rudumo plaukais ir spindinčiomis akimis bei pėdomis, kurios tikriausiai neavės batų be vėlyvojo spalio; iš kur jos tokios akys, visai neturinčios iš skurdo kylančio buko kvailumo?

Ir tuoj pat, net neatsikvėpęs, entuziastingai užsimena, kad norėtų per krikštą išgirsti Barbrą giedant, kiek jis pamena, jos toks gražus balsas?..

Ir po šeimyną pasklinda sutrikimas.

Hansas Bariojus trukteli pastorių į šoną ir paaiškina, kad, aišku, Barbra turi balsą, taip, bet ji nemoka tų psalmių, tik leidžia garsus, kurie, jos manymu, dera, ir paprastai jie dera, bet tai ir yra priežastis, kodėl ji savo laiku nekonfirmuota, be poros kitų priežasčių, kurias pastorius, be abejonės, prisimena.

Johanesas Malmbergetas leidžia klausimui nugesti, bet yra dar vienas reikalas, kurį nori aptarti su Hansu Bariojumi, tai mįslingas antkapio įrašas, kuris jam kelia rūpestį nuo tada, kai ten buvo palaidota Hanso motina, eiles ant akmens, pačios pageidavimu, jos netinka antkapiui, yra dviprasmiškos ir skelbia kone, kad gyvenimas nevertas gyventi. Bet kai Hansas ne itin ką atsako ir į tai, pastorius grįžta prie pūkų ir prie klausimo, gal jie turėtų ką parduoti,

namie jam reiktų dviejų naujų antklodžių, ir mokėtų jis daugiau, nei jie gautų mugėje arba Verslovėje, kaip kad čia sakoma, pūkų svoris yra aukso svoris...

Pagaliau jie, turėdami pasikalbėti apie kažką žemiško ir tokio aiškaus kaip diena, įžengia į gyvenamąjį namą, kur Marija svečių kambaryje ant stalo užtiesusi staltiesę, ir po lefsės* paplotėlių su kava bei suderėto sandorio pastorius visiškai nurimsta jusdamas, kad didžiausia malonė, kuri jį dabar gali ištikti, yra miegas, tada jo akys užsimerkia, o kvėpavimas tampa sunkesnis ir gilesnis. Jis sėdi Martino supamojoje kėdėje, susidėjęs rankas, miegantis pastorius jų namuose, vaizdas ir įspūdingas, ir juokingas. Jie stovi ir sėdi aplink jį, kol jis, vėl atsimerkęs, sučepsi ir atsistoja, rodos, lyg nesuprastų, kur esąs. Bet tada juos atpažįsta ir nusilenkia. Tarsi taip sakytų ačiū. Jie nežino, už ką jis dėkoja, o jis neištaria nė žodžio jų lydimas į valtį ir stebimas, kaip prigula ant tinklų krūvos achterštevenyje greta pūkų maišo ir nedidelės statinaitės su kirų kiaušiniais, kad vėl užsimerktų, ir atrodo, kad jis ir iš jų išvykdamas miega. Dūmai vis dar kyla tiesiu stulpu į dangų.

* Plonas paplotėlis iš miltų ir bulvių.

2

Viskas, kas turi vertės, į salą patenka iš išorės, išskyrus žemę, bet ji nėra jų buvimo čia priežastis, tą salos gyventojai skausmingai suvokia. Dabar Hansas Bariojus sulaužė paskutinį savo dalgiakotį ir turi nutraukti šienapjūtę. Jis negali dalgiakočio išpjauti iš saloje esančios medienos, nes reikia uosio, kurį gali nusipirkti Verslovėje, arba turi susirasti kitos rūšies medį pats, už dyką.

Jis įbeda į žaginio viršų dalgio geležtę ir takeliu per žolę nužingsniuoja link išlaipinimo vietos, ten, įstūmęs keturirklę valtį į smaragdo žalumo jūrą, rengiasi į ją ropštis, bet persigalvojęs vėl kopia link namų, ten Marija, atsirėmusi į pietinę sieną, lopo kelnes ir kaip tik pakelia akis, kai jis išlenda iš už kampo.

– Kur mergiotė? – paklausia jis nenatūraliai garsiai, žinodamas, jog Ingrida jį pamačiusi pasislėpė, kad jis ieškotų, o paskui ją suktų dideliais ratais.

Marija žvilgsniu parodo į bulvių rūsį. Bet tėvas vis dar tokiu pat garsiu balsu sako, kad tuomet neims jos kartu dabar, plaukdamas į Skogsholmeną, ir vėl ima leistis žemyn,

tačiau, nespėjęs nueiti daugiau nei kelis metrus, išgirsta jos žingsnelius ir reikiamą akimirką pritupia, kad ji užšokusi galėtų rankomis apsivyti jo kaklą ir klykti, jam arkliu risnojant žemyn ir leidžiant garsus, kuriuos jis išgauna tik tada, kai jie dviese.

Tas jos juokas.

Jis klausia, ar jie pasiims avikailį.

– Taip, – sako ji ir suploja delnais.

Nuėjęs į valčių pašiūrę, jis paima vieną iš kailių ir, jį paklojęs valties achterštevenyje taip, tarsi būtų lova, vėl išlipa į krantą ir perneša ją į valtį, ten ji patogiai įsitaiso, nugarą atrėmusi į laivagalį, ir gali stebėti jį irkluojant, žvilgčioti per kraštą, sukioti galvą į šonus, mažieji pirštelіai persisveria per deguto rudumo kraštus tarsi balti smiltkirmiai.

Tas juokas.

Jis apiplaukia iškyšulį, per salelių ir ščerų kamšatį, ir pasirenka tiesiausią farvaterį į Skogsholmeną, tuo pat metu kalbėdamas apie krikštą, vykusį prieš tris savaites, apie bažnyčią, prašmatniai išpuoštą dėl aštuonių vaikų, atkeliavusių iš salų, bet tik ji viena iki krikštinės galėjo nueiti savomis kojomis ir atsakyti, kuo vardu, kai kunigas klausė, koks vaiko vardas, ir dar tėvas užsimena, jog ji ima darytis per didelė, kad gulėtų čia ant avikailio kaip negyvėlė, užuot buvusi naudinga, irklavusi arba laikiusi valą, nes taip jie galėtų parsivežti saidą arba porą jų, o ne vien ruošinius naujajam dalgiui.

Ji atsako, kad jai visai nereikia darytis didesnei, ir pakimba ant vieno krašto, o paskui ant kito, nors jis jai ir liepia, kad valtyje sėdėtų tiesiai. Jis pakeičia orientyrą,

vietoj Oterholmeno pasirinkdamas šermukšnį piečiausiame Moltholmeno salelės taške, o po aštuonių grybšnių vėl keičia kursą ir iriasi tarp Lundeskjerų ščerų kaip tik ten, kur šiuo paros metu ganėtinai gilu, tada suka atbulą valtį, kol pataiko salelės pakrantėje į plyšį tarp uolų, ir galiausiai įkala į nugludintą uolieną geležinį strypą.

Jis liepia jai lipti į krantą su pririšamuoju lynu, ir ji ten stirkso už virvės laikydama valtį kaip karvę, o jis tuo metu atsistojęs apsidairo, tarsi būtų į ką žiūrėti, paukščiai danguje, žemyne, už jo paties Bariojos salos, kalnai ir kirlių, tų baltų su juoda mirgulių, virš jų karpančių erdvę, smarkūs klyksmai.

Jis žengia į sausumą ir parodo, kaip užmezgamas puskilpės mazgas. Jai nepavyksta ir ji pyksta, tada jis vėl jai rodo, jie riša kartu, ji juokiasi, puskilpė ant strypo. Jis sako, kad ji gali nusimaudyti milžinų dubury, kol jis pats vaikščios miške, kur per daug mašalų.

– Nepamiršk, nusivilk drabužius.

Miškelyje, kuris dunkso iš salos šiaurės į pietus besidriekiančio slėnio dauboje, jis randa keturis tiesius kamienus, ne uosiai, bet tokie, kuriems nederėtų augti taip toli šiaurėje, vienas su išlinkimu virš pat šaknų, gerai priglusiančiu prie peties, tai daugiau, nei jis galėjo tikėtis.

Užsimetęs ruošinius ant peties, vėl kopia į kalną, kol žnekteli ant žemės prie milžinų duburio, kuriame ji sėdi iki pažastų, apžiūrinėdama savo rankas, ir, sunėrusi pirštus, tekšteli paviršių, lietaus vanduo aptaško jai veidą ir priverčia klykti bei vaipytis, tas juokas. Ir jo nerimas, kuris visą laiką čia pat nuo tada, kai ji gimė.

Jis atsilošia, užlaužia pečius į gumbuotą uolą taip, kad pakaušis liestų akmenį, ir guli žvelgdamas į kirlių spiečių bei klausydamasis, kaip ji užduoda klausimus, lyg bet kuris vaikas, ji nori, kad jis irgi eitų maudytis, tekšenimo garsai ir vėsus rytų vėjas, druska jam ant lūpų, prakaitas ir jūra, jis pranyksta šviesos bei tamsos sūkuryje ir, vėl iškilęs, žiūri į ją prisimerkęs, nes ji stovi saulės šviesoje nuogut nuogutėlė ir klausia, ar gali nusišluostyti į savo drabužius.

– Imk šituos, – sako jis, nusitraukdamas marškinius, ir girdi ją juokiantis iš balto jo kūno, o rankos ir kaklas juodi kaip anglis, jis panašus į lėlę, kurią jai pats padaręs, iš nederančių tarp savęs dalių, ir tai taip pat normalaus vaiko keistybė, lėlės vardas Oskaras, bet retsykiais ji vadinama Ane.

Grįždami atgal jie pagauna tris saidas, jos guli viena prie kitos šalia jos kojų, o ji sėdi įvyniota į jo marškinius. Jis sako, kad jam jų reikia, nes vakarėjant darosi vėsiau. Ji virsta aukštielninka ant avikailio ir, apkabinusi rankomis blauzdas, žiūri į jį per kelių viršų erzindama.

– Juokiesi dabar iš visko, – taria jis ir mąsto, kad ji žino skirtumą tarp žaidimo ir rimties, kad retai verkia, nesiožiuoja ir neužsispiria, niekados neserga ir kad išmoksta tai, ką privalo, jam reikia atsikratyti to nerimo.

– Ar nesiimsi jų? – klausia jis, galva mostelėdamas į žuvų pusę.

– Jos gličios.

– Kur taip išmokai?

– Iš mamos.

– Mama mažumą išranki. Bet mudu juk ne?

Ji giliai mąsto įsikišusi du pirštus į burną.

– Kirai alkani, – sako jis.

Ji įkiša ranką į didžiausios menkės pilvą ir, išplėšusi vidurius, su pasišlykštėjimu žvilgsnyje laiko juos iškeltus. Jis iriasi, vieną orientyrą keisdamas kitu, o ji sviedžia žarnas per bortą ir stebi, kaip prie jų metasi kirai, plakasi, ryja ir grumiasi savotiškame žūtbūtiniame sūkuryje. Ji kiša ranką į kitą žuvį, sviedžia žarnas paukščiams, tada imasi paskutinės ir, persisvėrusi per bortą, skalauja vieną žuvį po kitos, jas guldo ant dugno lentų, visas pagrečiui, didžiąją į dešinio borto pusę, vidurinę per vidurį, o mažiausią prie kairio borto, galiausiai ilgai ir kruopščiai plaunasi ir rankas, to vaiko protas neturi jokių įtrūkimų, taip nusprendžia jis šiek tiek primerktomis akimis ir iš valties pasvirimo jaučia, kad ji persisveria per kraštą, norėdama paišyti vingius vandenyje, taigi jis irkluoja namo pakrypusią valtį, paskui pusiau ištrauktai iš vandens išsilaipinimo vietoje po šonais pakiša ožius, nes jūroje prasidėjo atoslūgis.

Ji trepsena keliuku priešais jį aukštyn, vilkdama laimikį, kurio paskutiniai kraujo lašai teka jos liesomis blauzdomis. Jam ant peties keturi ruošiniai, kirvis po pažastimi, rankoje sausi jos drabužiai. Stabtelėjęs jis žvelgia į saulę šiaurės vakaruose, ši apsiblaususi ir apsitraukusi ūkana greitai virs mėnuliu, artėja naktis, ir jis svarsto, ar taisyti dalgį iš karto, ar keletą valandų numigti, iki kitą rytą Rožių lauke iškris rasa; pirmiausia ji visada iškrenta Rožių lauke, ten auga keistai raudona žolė.